
Szkoła, w której wszyscy czują się szczęśliwi?

DR HAB. ALEKSANDRA TŁUŚCIAK-DELIOWSKA, PROF. APS
INSTYTUT PEDAGOGIKI
AKADEMIA PEDAGOGIKI SPECJALNEJ IM. M. GRZEGORZEWSKIEJ
& SZKOŁA DOKTORSKA APS

adeliowska@aps.edu.pl

Program spotkania:

- Klimat szkoły – czym jest i co go warunkuje?
- Dlaczego klimat szkoły jest ważny?
- Sposoby diagnozowania klimatu szkoły
- Q&A

Czym jest klimat szkoły?

Klimat szkoły rozumiany jest jako wielowymiarowy konstrukt pozwalający ująć postrzeganie jakości środowiska szkolnego przez członków jego społeczności.

Obejmuje różnorodne aspekty funkcjonowania jednostki i szkoły oraz ich wzajemne oddziaływanie.

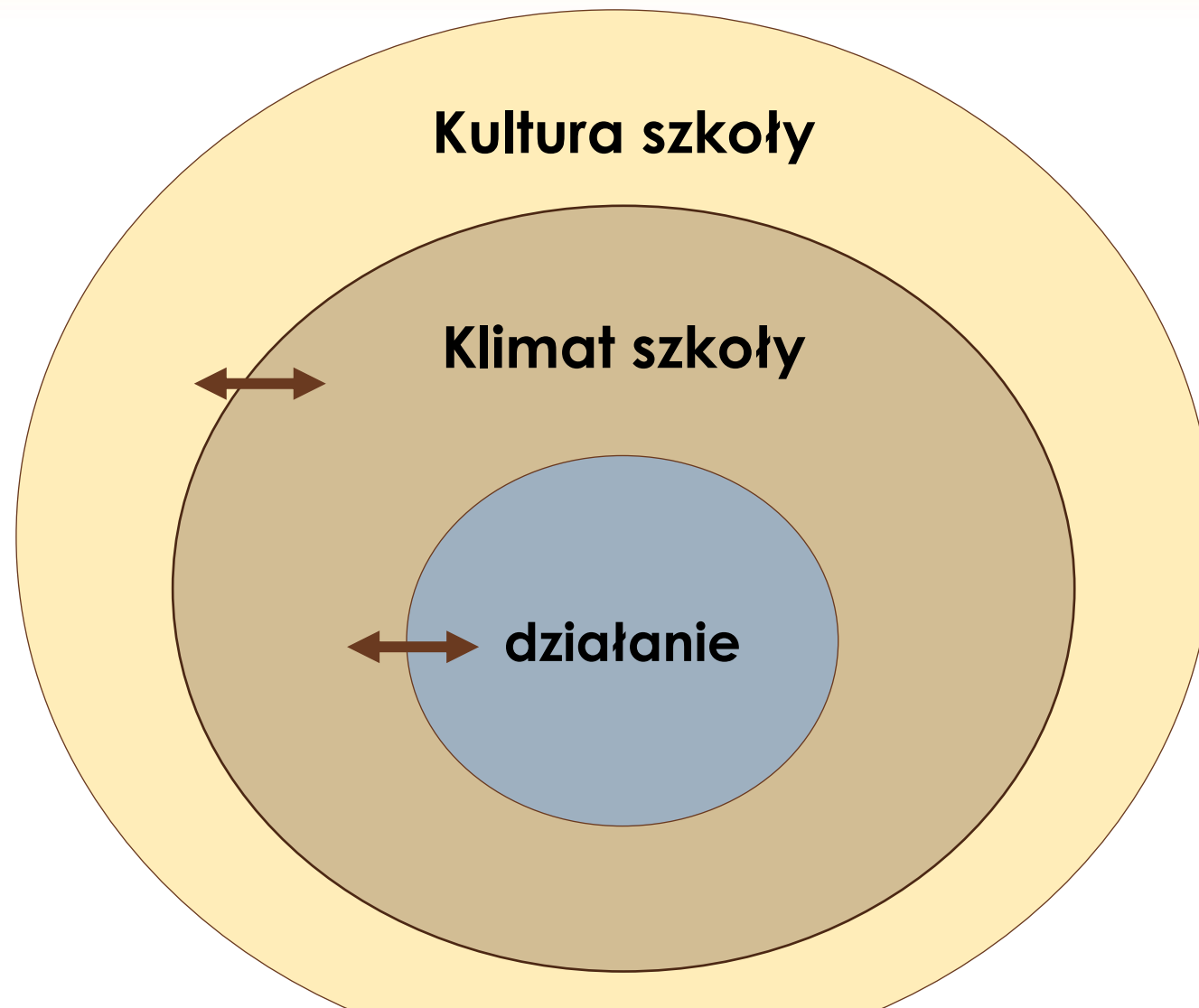
Podkreśla się subiektywny proces percepcji jako istotę analizowanej kategorii.

Zob. Tłuściak-Deliowska i Czyżewska, 2020

Związek między kulturą a klimatem szkoły / Nowosad, 2019

Kryteria analizy	Kultura szkoły	Klimat szkoły
Istota	Wartości i normy	Zachowania i interakcje; odczucia
Treść	Założenia i ideologia	Postrzeganie zachowania
Wytwór	Osobowość grupy	Postawa lub nastrój grupy
Funkcjonowanie ludzi	Sposób, w jaki robimy tutaj różne rzeczy	Sposób, w jaki się tutaj czujemy
Możliwość odczucia przez członków	Nie mogą jej poczuć, choć jest wszędzie wokół nich. Jest ich częścią	Mogą poczuć, będąc w szkole
Dyscyplina	Antropologia i socjologia	Psychologia, pedagogika
Orientacja badawcza	Jakościowa	Ilościowa
Poziom abstrakcji	Abstrakcja	Konkret
Opisy i wyjaśnienia	Bardziej ogólne	Bardziej precyzyjne
Impuls do zmiany	Określa, czy poprawa jest możliwa	Pierwszy krok do poprawy
Tempo zmiany	Zmiana trwa w czasie; ewolucja	Zmiany mogą następować stosunkowo szybko; elastyczność zmian

Kultura szkoły

Za: M. Kulesza, 2011, s. 112

Mapa pogody

Wymiary i elementy klimatu szkoły

1. Relacje między nauczycielami i uczniami

- przejawy sprawiedliwego traktowania uczniów/faworyzowania, formalność kontaktów (np. Anderson 1973),
- wsparcie ze strony nauczycieli oraz działania kontrolne (np. Moos 1979),
- restrykcyjność działań dyscyplinujących (Kulesza 2011),
- stosunki społeczne i emocjonalne czy anonimowość (np. Fend 1977).
- poziom akceptacji ze strony nauczycieli oraz okazywanie uczniom wsparcia (np. Tillmann i in. 2000; Kulesza 2011).

Wymiary i elementy klimatu szkoły

2. Relacje między uczniami

- ilości i jakość więzi/kontaktów przyjacielskich, koleżeńskich poziomu zgrania grup (zespołów klasowych).
- spójność grona uczniowskiego,
- (brak) sytuacji i przejawów wykluczania, marginalizacji uczniów oraz grup uczniów.
- postawy i zachowania konkurencyjne/rywalizacyjne
- skłonności do konfliktów,
- chęć udzielania pomocy (por. np. Tillmann i in. 2000, Kulesza, 2008, 2011).

Por. Kulesza i Kulesza, 2015; Ostaszewski, 2012

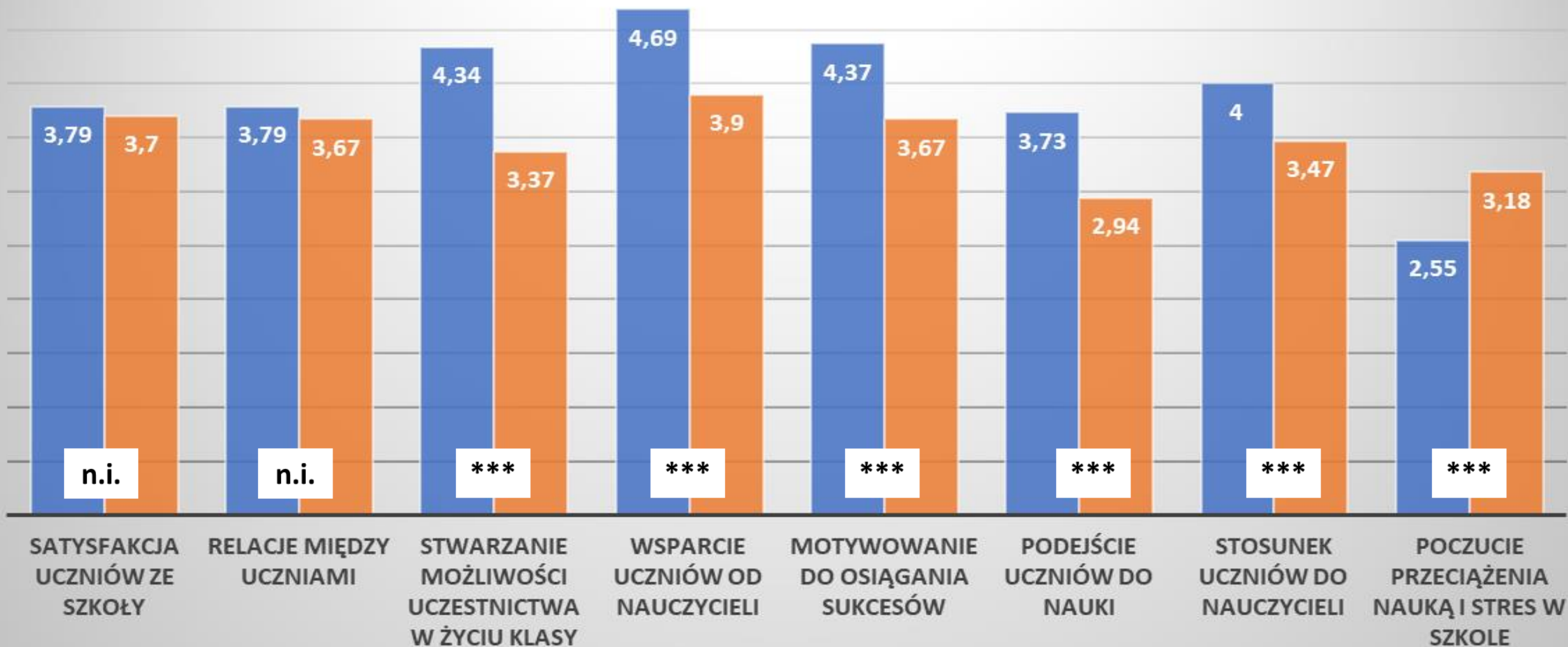
Wymiary i elementy klimatu szkoły

3. Właściwości procesów edukacyjnych i (wychowawczych) zachodzących w szkole

- cechy zajęć lekcyjnych (jakość nauczania, presja osiągnięć, indywidualne podejście do uczniów, udzielane wsparcie, treści zajęć i ich powiązanie z rzeczywistością ucznia),
- sposób traktowania ucznia w szkole: rzeczywista partycypacja w życiu szkoły, poczucie wyobcowania, jasność reguł, orientacja na cele; identyfikacja ze szkołą, motywacja lub też ogólnie zadowolenie ze szkoły (por. Janosz i in. 1998).
- poczucie bezpieczeństwa ucznia w szkole (w tym zachowania problemowe, obciążenie szkoły zjawiskiem agresji i przemocy oraz działania szkoły podejmowane w celu zapewnienia bezpieczeństwa uczniów w szkole).

Por. Kulesza i Kulesza, 2015; Ostaszewski, 2012

Postrzeganie klimatu szkoły przez nauczycieli i uczniów

**Klimat szkoły
wpływa na:**

Osiągnięcia w nauce

**Motywacja i
zainteresowania**

**Formy zachowania
w szkole**

Zdrowie uczniów

Jaki klimat?

Konarzewski, 2004; Cichocki, 2009

Jaki klimat?

Proszę się zastanowić:

Nauczyciel jest miły,

Pracownicy szkoły są życzliwi i współpracują. Wórej:

**Czasami określany jako:
klimat autokratyczno-życzliwy**

Jak taki

Wspiera i jest uprzejmy i
Wac. Zawsze ma rację.

wpływa na funkcjonowanie szkolne ucznia?

Jaki klimat?

Proszę się zastanowić, jaki klimat panuje w klasie, w której:

Uczniowie lubią...
Decyzje w klasie...
uczniów, z...
się każdym...
ini...
klimat interpersonalnej zgody;
Czasami określany jako:
klimat demokratyczno-życzliwy
...wszystkich
tego wypowiedzenia
proponuje niż żąda, raczej
strukturzuje aktywność.

Jak taki klimat wpływa na funkcjonowanie szkolne ucznia?

Jaki klimat?

Proszę się zastanowić, jaki klimat

rej:

Nauczyciel

wzmocni

regulamin

wymagania

życia

klimat instytucjonalnego porządku;

Czasami określany jako:

klimat autokratyczno-wrogi

jest proste i zwarte, oderwane od rzeczywistości, nie ma się

Jak taki klimat wpływa na funkcjonowanie szkolne ucznia?

Jaki klimat?

Proszę się zastanowić, jaki klimat jest w klasie i nauczycielu. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na uczniów. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na nauczyciela. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na szkołę. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na społeczeństwo. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na kulturę. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na politykę. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na ekonomię. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na naukę. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na sztukę. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na sport. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na zdrowie. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na środowisko. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na historię. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na geografię. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na biologię. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na chemię. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na fizykę. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na matematykę. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na język. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na literaturę. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na muzykę. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na taniec. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na teatry. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na film. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na telewizję. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na internet. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na media. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na komunikację. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na transport. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na turystykę. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na rekreację. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na sport. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na zdrowie. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na środowisko. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na historię. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na geografię. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na biologię. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na chemię. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na fizykę. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na matematykę. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na język. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na literaturę. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na muzykę. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na taniec. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na teatry. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na film. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na telewizję. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na internet. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na media. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na komunikację. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na transport. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na turystykę. Proszę też zastanowić, jak to wpływa na rekreację.

klimat obojętnego leseferyzmu

Nauczyciel obojętny. „Róbcie sobie, jak chcecie”. Sprawy obojętne. Zgadza się na wszystko dla „świętego spokoju”.

Jak taki klimat wpływa na funkcjonowanie szkolne ucznia?

uczniowie

Cechy pozytywnego klimatu z punktu widzenia danej grupy

- Ograniczanie sytuacji stresowych
- Poczucie uczniów, że nauczycielom zależy na ich rozwoju
- Przeżywanie sukcesów i radości ze swych działań
- Zadowolenie z nauczania i jego przebiegu
- Jasne wymagania i ich spełnianie
- Sprawiedliwe i obiektywne ocenianie
- Możliwość samorealizacji
- Organizowanie różnych przedsięwzięć poza lekcjami

Cechy pozytywnego klimatu z punktu widzenia danej grupy

pracownicy

- Spokojne, twórcze i motywujące środowisko
- Demokratyczne zarządzanie szkołą
- Szacunek dyrekcji szkoły do pracowników
- Wzajemny szacunek w relacjach interpersonalnych
- Twórcza i wspierająca współpraca
- Możliwość samorealizacji

rodzice

Cechy pozytywnego klimatu z punktu widzenia danej grupy

- Sprawiedliwe traktowanie uczniów w szkole
- Wsparcie uczniów w uczeniu się
- Oferta pomocy w rozwiązywaniu problemów związanych z uczeniem się lub zachowaniem ucznia
- Indywidualne podejście do ucznia i rodzica
- Obiektywne ocenianie uczniów, wyjaśnianie sposobów traktowania ucznia
- Profesjonalizm kadry
- Zainteresowanie współpracą z rodzicami

Budowanie przyjaznego klimatu szkoły

- Budowanie pozytywnego klimatu szkoły jest działaniem ukierunkowanym na usprawnienie komunikacji, budowanie zaufania i poprawę relacji w związkach nauczyciel–nauczyciel, nauczyciel–uczeń oraz uczeń–uczeń.
- Przyjazny klimat charakteryzuje się otwartością i spontanicznością oraz dążeniem do równorzędności w komunikacji.

Budowanie przyjaznego klimatu szkoły c.d.

- wzmacnianie relacji między nauczycielami a uczniami,
- wzmacnianie przynależności do szkoły,
- dbałość o bezpieczeństwo szkoły/w szkole,
- dbałość o relacje rówieśnicze,
- uczestnictwo uczniów w podejmowaniu decyzji dotyczących szkoły,
- budowanie motywacji do nauki,
- przejrzyste kryteria oceniania; konsekwencja,
- dbałość o rozwój zainteresowań,
- rozwój motywacji prospołecznej,
- współpraca z rodzicami.

Budowanie dobrej komunikacji z rodzicami uczniów

- Rodzic, który odnajduje w kontaktach ze szkołą sens i wyraźny cel, jakim jest edukacja i wychowanie swojego dziecka, ma motywację, by w zaangażowany sposób współpracować z nauczycielem.
- Dyrektor i nauczyciele są gospodarzami w szkole i to od nich w dużej mierze zależy, jak się ułożą kontakty z rodzicami.
- Podstawą dobrych kontaktów nauczycieli i rodziców uczniów jest między innymi pozytywne nastawienie nauczyciela do rodziców, jego otwarta, przyjazna postawa, chęć dzielenia się swoją wiedzą o uczniu, a także wysłuchania pomysłów, oczekiwań oraz przemyśleń rodziców.

Co jest ważne w kształtowaniu dobrych relacji szkoły z rodzicami?

- Rola dyrektora szkoły
- Dobry początek
- Diagnoza wzajemnych oczekiwań
- Diagnoza preferencji rodziców w kwestii współpracy i komunikacji ze szkołą
- Udostępnienie rodzicom wielu kanałów kontaktu ze szkołą
- Partnerskie i nastawione na współpracę relacje rodziców, nauczycieli i dyrekcji szkoły
- Świadomość dążenia do jednego celu
- Kontakty z obojgiem rodziców dziecka
- Zachęcanie rodziców do zaangażowania i dawanie konkretnych propozycji działań zamiast formułowania ogólnych wymagań
- Rozszerzenie roli rodziców poza funkcję sponsorską lub organizacyjną
- Docenianie zaangażowania rodziców
- Skuteczne rozwiązywanie sytuacji trudnych

Sposoby badania klimatu szkoły

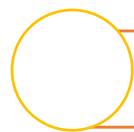

Kto dokonuje diagnozy?	Jak przeprowadza się diagnozę?	Jakie obszary są poddawane ocenie?
ORGAN NADZORU PEDAGOGICZNEGO	Przewaga metod ilościowych (zestawienia statystyczne), ankiety, analizy, sprawozdania	Zarządzanie szkołą Skuteczność nauczania Rozwój zawodowy nauczyciela
KIEROWNICTWO SZKOŁY	Rozmowy, ankiety, obserwacja, skale, inwentarze	Praca nauczycieli Relacje uczniowie – nauczyciele Współpraca nauczycieli z rodzicami
NAUCZYCIELE	Rozmowy, ankiety, obserwacje, wywiady, techniki socjometrii, techniki projekcyjne	Jakość zarządzania placówką Relacje między uczniami Potrzeby uczniów Zjawiska wychowawcze
RODZICE	Obserwacja Rozmowy z dziećmi Rozmowy z nauczycielami Analiza dokumentacji szkolnej	System organizacyjny szkoły Relacje między nauczycielami a uczniami Postawy nauczycieli wobec uczniów
UCZNIOWIE	Obserwacja Rozmowy z nauczycielami Własne doświadczenia	Relacje między uczniami a nauczycielami Postawy nauczycieli wobec uczniów System organizacyjny szkoły

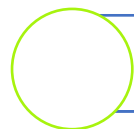
Wybrane metody i przykładowe narzędzia

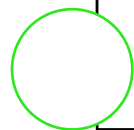
01.03.2023

Obserwacja (skategoryzowana/nieskategoryzowana)

Wywiad

Analiza wytworów ucznia (testy rysunkowe/technika wypracowania)

Test rysunkowy „Mój nauczyciel”

(I. Gryniuk i V. Tuszyńska-Bogucka, 1996, 1999)

- Projekcja odczuć autora dotyczących sytuacji szkolnej

Analiza rysunku uwzględnia:

- umieszczenie postaci
- sposób przedstawienia
- sposób i miejsce narysowania siebie

ARKUSZ DO KODOWANIA I ANALIZY WYNIKÓW PRAC PISEMNYCH UCZNIÓW

Temat: *Jak mi się żyje w mojej klasie?*

Liczba badanych uczniów.....

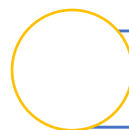
Wymiary klimatu społecznego klasy	Treści rysunków i ich opisu (wskaźniki)			
	Pozytywne (Co lubię w klasie?)		Negatywne (Czego nie lubię w klasie?)	
	Rodzaj	Liczba uczniów	Rodzaj	Liczba uczniów
1. Samopoczucie i ogólna ocena atmosfery w klasie				
2. Relacje uczniowie–nauczyciele				
3. Relacje między uczniami				
4. Możliwości efektywnej pracy na lekcjach i obciążenie pracą szkolną				
5. Wyjazdy, imprezy i inne zajęcia w szkole				
6. Inne				

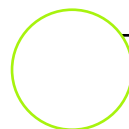
Często wymieniani uczniowie:

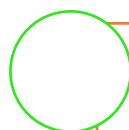
01.03.2023

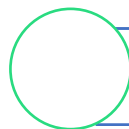
Technika wypracowania

Woynarowska-Sołdan, 2006

 Obserwacja (skategoryzowana/nieskategoryzowana)

 Wywiad

 **Analiza wytworów ucznia (testy rysunkowe/technika
wypracowania)**

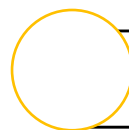
 Dyferencjał semantyczny

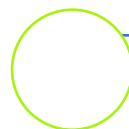
„Moja szkoła” (Gaś, 2004)

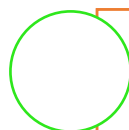
X	Bardzo X	Średnio X	Ani X ani Y	Średnio Y	Bardzo Y	Y
Przyjemna	...	...	...	...	...	Nieprzyjemna
Znana	...	...	...	...	...	Nieznana
Lubiana	...	...	...	...	...	Nielubiana
Niebezpieczna	...	...	...	...	...	Bezpieczna

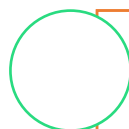
„Moi koledzy w szkole” (Gaś, 2004)

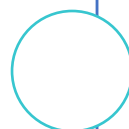
X	Bardzo X	Średnio X	Ani X ani Y	Średnio Y	Bardzo Y	Y
Przyjacielscy	...	...	...	...	...	Nieprzyjacielscy
Pomagający	...	...	...	...	...	Niepomagający
Rozważni	...	...	...	...	...	Nierozważni
Konfliktowi	...	...	...	...	...	Niekonfliktowi
Potrzebni	...	...	...	...	...	Niepotrzebni

 Obserwacja (skategoryzowana/nieskategoryzowana)

 Wywiad

 Analiza wytworów ucznia (testy rysunkowe/technika wypracowania)

 Dyferencjał semantyczny

 Kwestionariusze/skale/ankiety

Skala postaw wobec szkoły A. Stankowskiego

1. Chodzenie do szkoły sprawia mi przyjemność, bo lubię się uczyć.

zawsze – często – rzadko – bardzo rzadko – nigdy

10. Aktywnie uczestniczę w życiu mojej klasy.

zawsze – często – rzadko – bardzo rzadko – nigdy

16. Unikam nauczycieli.

zawsze – często – rzadko – bardzo rzadko – nigdy

23. Pomagam kolegom w nauce.

zawsze – często – rzadko – bardzo rzadko – nigdy

Skala Klimatu Społecznego

(R. Moos; Social Climate Environment Scale, 1975)

1. Wychowankowie są dumni ze swojej grupy.	P	F
34. Moja grupa jest bardzo dobrze zorganizowana.	P	F
42. Wychowawcy starają się zrozumieć wychowanków.	P	F
67. Wychowankowie są zachęcani do niezależności i samodzielności.	P	F
90. Wychowawcy nadmiernie wtrącają się w intymne sprawy wychowanków.	P	F

KLIMAT W MOJEJ SZKOLE

Ankieta dla uczniów

Załącznik 4.3

Chcemy wiedzieć, jak czujesz się w swojej szkole. Twoje opinie mogą pomóc zmienić coś w szkole na lepsze. Ankieta jest **anonimowa**, to znaczy, że nie podpisujesz się w niej i nikt nie będzie wiedział, kto ją wypełnił. Bardzo prosimy Cię o szczerą odpowiedź.

Poniżej znajduje się lista zdań. Przeczytaj uważnie każde z nich i zastanów się, w jakim stopniu się z nim zgadzasz:

5 = zdecydowanie tak (ocena najwyższa)

4 = raczej tak

3 = trudno powiedzieć (nie jestem pewny/-a)

2 = raczej nie

1 = zdecydowanie nie (ocena najniższa)

Zakreśl kółkiem odpowiednią cyfrę w kolumnie obok każdego zdania.

	Zakreśl wybraną cyfrę				
1. Cieszę się, że uczę się w tej szkole	5	4	3	2	1
2. Chętnie idę do szkoły	5	4	3	2	1
3. Lubię być w szkole	5	4	3	2	1
4. Lubię zajęcia w szkole	5	4	3	2	1
5. Lekcje w szkole są ciekawe	5	4	3	2	1
6. Dużo nauczyłem się w tej szkole	5	4	3	2	1

01.03.2023

Proces poprawy klimatu klasy/szkoły

UCZĄCA SIĘ SZKOŁA

Podsumowanie

- Budowanie pozytywnego klimatu społecznego to złożony proces.
- Do odniesienia sukcesu koniecznym jest zaangażowanie wszystkich osób reprezentujących społeczność szkolną. Zarówno tych, którzy tworzą szkołę, jak i tych którzy do niej uczęszczają.
- Przy tak złożonym zadaniu należy zbudować koalicję osób, dla których taki cel jest ważny, i którzy gotowi będą opracować plan i koordynować działania.

Literatura:

- Cichocki, A. (2009). Nauczyciele jako twórcy edukacyjnego klimatu klasy szkolnej. W: J. Izdebska, J. Szymanowska (red.) *Dziecko w zmieniającej się przestrzeni życia. Obrazy dzieciństwa*. Białystok: Trans Humana Wydawnictwo Uniwersyteckie.
- Gaś Z. B. (Red.)(2004). *Badanie zapotrzebowania na profilaktykę w szkole. Poradnik dla szkolnych liderów profilaktyki*. Warszawa: MENiS.
- Konarzewski K. (2004). Klimat oddziału klasowego. W: K. Konarzewski (red.). *Sztuka nauczania. Szkoła*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kulesza M. (2011). *Klimat szkoły a zachowania agresywne i przemocowe uczniów*. Łódź: Wydawnictwo UŁ.
- Kulesza, M., Kulesza, M. (2015). Klimat szkoły jako kategoria opisowa środowiska szkolnego. *Pedagogika Społeczna*, 3(57), 113-125.
- Nowosad I. (2019). *Kultura szkoły w rozwoju szkoły*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Ostaszewski, K. (2012). Pojęcie klimatu szkoły w badaniach zachowań ryzykownych młodzieży. *Edukacja*, 4(120), 22-38.
- Skałbana, B. (2011). *Diagnostyka pedagogiczna. Wybrane obszary badawcze i rozwiązania praktyczne*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Tłuściak-Deliowska A., Czyżewska, M. (2020). *Tu chodzi o wspieranie mojego ucznia... czyli studium teoretyczno-empiryczne o ocenianiu kształtującym i klimacie szkoły*. Warszawa: Wydawnictwo APS.
- Woynarowska, M., Woynarowska B. (2022). *Szkoła i zdrowie jej uczniów i pracowników*. Wydawnictwo Harmonia.
- Woynarowska-Sołdan, M. (2006). Standard czwarty. W: *Edukacja zdrowotna i promocja zdrowia w szkole*. Wydanie Specjalne. Warszawa: CMPP-P.

Dziękuję

adeliowska@aps.edu.pl